

Türk Kùltüründe Yaşam Mekânları: Lefkoşa'da Osmanlı Dönemi XIX. Yüzyıl Evleri

Zihni TÜRKAN*

Özet

Türklerin Orta Asya'daki çadır yaşamlarından itibaren Türk yaşam kùltürüne göre biçimlenmiş ve son şeklini XIX. yüzyılda almış, kendine has karakteristiklere sahip Geleneksel Türk Evi, Kıbrıs'ın Osmanlı döneminde (1571-1878), başkent Lefkoşa'nın da ev tipini oluşturmuştur. XIX. yüzyıldan günümüze ulaşan, Lefkoşa suriçinin dar sokakları boyunca yan yana sıralanmış, avlulu, cumbaları sokağa taşan, geniş ahşap saçaklı bu evlerin sofa ve odalardan oluşan iç mekânları ile avlulardan ibaret dış mekânları, Türk yaşam kùltürünün etkileri ile işlevlenmiş ve kullanıcılarının geleneklerine uygun olarak hizmet vermişlerdir. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde; aile kavramının önemi ve ailenin birlikteliği, aile bireylerinin buluştuğu ve paylaşımların gerçekleştiği *sofa* mekânlarında yaşam bulmuştur. Evlerin her iki katında da odaların önünde uzanan ve evin iç-dış mekân bütünleşmesini sağlayan, birer revak şeklindeki *Sofalar*, evin hareket merkezi olması yanı sıra aile bireyleri için bir orta mekân niteliğindedirler. *Sofaların* dolaşım alanı dışındaki genişlemeleri veya eyvan düzenlemeleri de oturma alanları olarak kullanılmıştır. Çok amaçlı kullanıma sahip *odalar*, Türklerin Orta Asya'daki tek mekânlı ve çok amaçlı kullanıma sahip çadır yaşamının yansıması olarak, aile fertlerine özel yaşam mekânları olmuştur. Gündüz ve gece yaşamına ait oturma, yatma, yemek yeme, çocuk bakımı, bazı günlük işler gibi birçok işlevi barındıran *Odalar*, tepe pencereleri ve sofa yönündeki pencelerindeki ahşap korkuluklar, panjurlar ile bireysel mahremiyeti de sağlamışlardır. Yine Türklerin geleneklerinde, misafire verilen önem, evin en değerli odası *Başoda* ile sürdürülmüştür. Evin en avantajlı konumunda yer alan *Başoda*, büyüklüğü ve özgün tasarımı ile

* Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Mimarlık Fakùltesi zihni.turkan@neu.edu.tr

evin ayrıcalıklı yaşam mekânını oluşturmaktadır. Kapısından itibaren, döşeme kaplaması, lambalık nişleri ve işlemeli ahşap tavan süslemeleri ile farklılık gösteren *Başoda*, evlerde önemli bir karakteristik teşkil etmektedir.

Göçebelikten itibaren Türk yaşam kültüründe, toprakla ilişkinin önemi de Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinin avlularında gerçekleştirilen yaşam ve ağaç/bitki uğraşları ile ortaya çıkmıştır. Avlularda, Akdeniz iklimine uygun meyve ağaçları, çiçekler ve sebze türleri üretilmektedir. Ayrıca avlular, ev halkının kışta güneşlenmek, yazda serinlemek, çocukların oyun oynamaları ve kapalı mekânlarda yapılamayacak günlük işler için kullanılmışlardır. Evin ve avludaki yaşamın ihtiyacı olan su ise avludaki su mimarisi (kuyu, depo, çeşme) öğeleri ile sağlanmıştır. Bu bildiride, Türk yaşam kültürünün, Lefkoşa XIX.yüzyıl evlerinin yaşam mekânlarına yansımaları ve soyut kültürlerin, mekân organizasyonunda somutlaşması ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Osmanlı, Lefkoşa, Yaşam kültürü, XIX. yy. evleri.

Living Spaces in Turkish Culture: XIX. Century Ottoman Period Houses in Nicosia.

Abstract

Since the beginning of tent life in Central Asia, the Traditional Turkish House, designed according to Turkish life culture and reaching its final shape in the XIX. century, with its unique characteristics, had formed the housing type of capital Nicosia during the Ottoman period of Cyprus (1571-1878). Survived since the XIX. century and lined up side by side in the narrow streets of walled city of Nicosia, with their yards, wide wooden fringes, and oriels projected toward the street, the interior spaces of these houses made up of a hall and rooms, and the exterior spaces made up of yards were functioned with the effects of Turkish life culture, and served in accordance with the traditions of their users. In the XIX. century Nicosia houses, the importance of the notion of family, and the unity of the family took life in the *hall*, in which family members met and shared thoughts and feelings. Besides being the center of movement, the *halls*, which lie in front of rooms on both floors, shaped like *riwaqs* and joining the interior and exterior of the house, were also a central space for family members. The extensions of sofas outside the roaming spaces, or their *iwan* designs were used as sitting spaces. *Rooms*, with multi-functional usage, as a reflection of single space tent life of Turks in Central Asia, were the private living spaces of family members. Accommodating various functions of day and night life such as, sitting, sleeping, eating, and caring for children, and various daily chores, rooms also provided individual privacy.

The importance given to guests, again within the traditions of Turks, was carried out with the *Headroom*, (or main room), which was the most valuable room of the house. Placed in the most advantageous position of the house, the *Headroom* was the most exclusive living space of the house with its authentic design. Starting with its door, the *Headroom* with its flooring, lamp niches, and carved wooden ceiling ornaments, it presented an exclusive characteristic in the house. The importance of the relationship with soil since the nomadic period of the Turkish life culture, was observed with life in the yards of the houses, and through working with trees/plants in the XIX. century Nicosia houses. Fruit trees suitable to the Mediterranean-

an climate were grown in the yards, alongside flowers and vegetables. The yards were also used for enjoying the sun in winter, cooling in summer, children playing games, and carrying out daily chores that could not be done indoors. The water needed by the house and life in the yard was provided with water architecture elements in the yard (well, tank, fountain). The reflection of Turkish life culture in the living spaces of XIX. century Nicosia houses, and the embodiment of abstract cultures in space organization is presented in this paper.

Keywords: Cyprus, Ottoman, Nicosia, Life culture, XIX. century houses.

Giriş

Çok zengin bir tarihi geçmişe sahip Kıbrıs adasının başkenti Lefkoşa, ikibinbeşyüz yıllık geçmişindeki tüm farklı uygarlıklar dönemlerinde, hep adanın idari merkezi olma niteliğini sürdürmüş ve bu uygarlıklara ait birçok farklı tarzdaki mimari eserlerle de açık hava müzesi şeklinde bir kültürler mozayigine sahip olmuştur.

Lefkoşa'nın tarihi kent dokusunu bünyesinde barındıran suriçinde, adanın Lüzinyanlar döneminden (1191-1489) itibaren, Venedikliler (1489-1570), Osmanlı (1571-1878), İngiliz (1878-1960) ve Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1974) dönemlerinden kalan mimari eserler arasında, günümüzdeki tarihi kent dokusuna damgasını vuran, Osmanlı dönemine ait birçok eser bulunmaktadır. Camiler, tekkeler, hanlar, hamamlar, çeşmeler, türbeler, kütüphane ve evlerden ibaret (Gürkan 2006: 35; Turkan 2008: 9) bu eserler arasında, Geleneksel Türk Evi karakteristiklerinde inşa edilmiş XIX. yüzyıl evleri, önemli bir yer tutmaktadır (Anonim 1982: 32).

Suriçinin dar sokakları boyunca yan yana sıralanmış, cumbaları sokağa taşan, geniş ahşap saçaklı evler, gerek mekânsal oluşumları, gerekse dış mekânları olan avluları ile Türk yaşam kültürüne göre tasarlanmıştır (Dağlı 1999: 45). Günümüzde farklı işlevlerle yaşam kazandırılmış Lefkoşa XIX. yüzyıl evleri, Türk yaşam kültürü kavramını yaşatıp sergilemektedirler.

Lefkoşa'daki XIX. yüzyıl evlerinden örneklerle incelediğimiz; Türklerin Orta Asya'daki göçebe yaşamlarındaki çadırdan itibaren günlük uğraşları, yaşam tarzları ve gelenekleri ile oluşan Türk yaşam kültürünün etkilerinin, mekânların fonksiyon çözümlerine yansımalarını detaylı bir şekilde irdeleyip ortaya çıkarmak ve bu konuda ileride yapılacak araştırmalara kaynak teşkil edecek belgelemeler oluşturmak, bu çalışmamızı önemli kılmaktadır.

Araştırmamızın amacı, Kıbrıs'ta Osmanlı döneminde Türk yaşam kültürüne göre biçimlenmiş olan Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinin sofalarının, odalarının ve avlularının fonksiyonlarının yaşam kültürü ile ilişkilerini irdeleyip ortaya koymak ve Türk yaşam kültürünün, yaşam mekânlarının oluşumundaki etkisini belirlemektir. Bu amaçla, Geleneksel Türk Evi kavramı ile karakteristikleri ve Lefkoşa suriçinde yer alan, restore edilerek yaşam kazandırılmış XIX. yüzyıl evlerinden seçtiğimiz örnek evlerin yaşam mekânları, çalışmamızın kapsamını oluşturmaktadırlar.

Çalışmamızda nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Öncelikle Geleneksel Türk Evi kavramı, karakteristikleri ve Türk yaşam kültürü hakkında, ilgili kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Sonrasında, Lefkoşa surlarından, korunup günümüze kadar gelen Osmanlı dönemi XIX. yüzyıl evlerinden seçilen örnek evlerin tarihleri ile ilgili bilgi derlenip, yerinde gerçekleştirilen gözlem, inceleme ve fotoğraflamalarla da yaşam mekânları irdelenip alan çalışması yapılmıştır.

Geleneksel Türk Evi

Oluşumu, Türklerin tarihinde, Orta Asya'daki barınakları olan çadıra dayanan Geleneksel Türk Evi (Kuban 1995: 38), Türk yaşam kültürü ile biçimlenmiş, günümüzde bilinen şekliyle ilk kez XVII. yüzyılda ortaya çıkmış ve gelişimini XIX. yüzyılda tamamlamıştır. Kendine özgü karakteristikleri olan Türk Evleri, Osmanlı hakimiyeti altındaki topraklar ile Ege ve Akdeniz'de bulunan adaların başkentlerinde tipik ev karakterini teşkil etmiştir (Günay 1998: 19; Kuban 1995: 38).

Türklerin Orta Asya'daki göçebe yaşamlarında barınak olarak kullandıkları çadır, tek yaşam mekânı olarak oturma, yatma, yemek pişirme-yeme, misafir ve günlük basit işlemlere birarada hizmet etmiştir. Gündüz oturma olarak kullanılan donatılar, gece yatma için, çadırın ortasında yer alan ocak da yemek pişirme ve ısınma için kullanılmıştır (Küçükerman 1991: 35; Turkan 2007: 72). Ocak çevresi ayrıca aile bireylerinin buluşup paylaşımlarını gerçekleştirdikleri orta mekânı oluşturmuştur. Ailenin evlenen çocukları ise yaşam mekânı olarak ebeveyn çadırının hemen yanında başka bir çadırı kullanmışlardır (Küçükerman & Güner 1995: 46). Çekirdek ailede orta (ortak) mekân (Aksoy 1963: 65) ocağın çevresi iken, daha sonra ailenin gelişmesiyle, birkaç çadırın arası olmuştur. Türk Evi'ndeki çok amaçlı oda kullanımı (Bektaş 1996: 109), tek mekânlı çadır (Kuban 1995: 106), aile bireylerinin bulunduğu sofa kullanımı da çadırdaki ocak çevresinden ortaya çıkmış geleneksel Türk yaşam kültürü yansımalarıdır. En önemli karakteristiği plan şeması olan Geleneksel Türk Evi, sofasının durumuna göre; *Sofasız*, *Dış Sofalı*, *İç Sofalı* (Karnıyarık) ve *Orta Sofalı* plan şemasına sahiptir (Eldem 1984: 17; Küçükerman 1991: 108, 109).

Genellikle tek katlı, birden çok katlı evlerde ise esas kat yine tek (üst kat) olan, özgün plan şemasına sahip, avlulu Türk Evi, sokağa çıkma yapan cumbası, çok amaçlı odaları, Başodası ve geniş ahşap saçaklarla kuşatılmış eğimli çatısı ile tarihi konut mimarisi içinde önemli bir yere sahiptir.

Lefkoşa XIX. Yüzyıl Evlerinde Yaşam Mekânları

Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da, tarihi kent dokusunun bulunduğu suriçinde yer alan adanın Osmanlı dönemine (1571-1878) ait XIX. yüzyıl evleri, Geleneksel Türk Evi karakteristiklerinde inşa edilmişler ve korunup restore edilenler; konut, müze, kültür-sanat merkezi, ofis, butik otel gibi amaçlarla işlevlendirilerek günümüze ulaşmışlardır (Şekil 1 a, b).

a) İdadi Sokak

b) M. Asım Efendi Sokak

Şekil 1. Lefkoşa suriçinde Osmanlı dönemi XIX. yüzyıl evleri (Z. Turkan -2021)

En eski örnekleri, genellikle Dış Sofalı plan tipine sahip evler, iki katlı, cumbalı ve avluludurlar. Türk yaşam kültürünün etkileri ile biçimlenerek tasarlanmış yaşam mekânları; sofalar ve odalar iç mekân, avlular ise dış mekân elemanları olarak kullanıcılarının geleneksel işlevlerine yaşam vermişlerdir (Altan 2006:; Bağışkan 2005:; Turkan 2010:).

Sofalar: Geleneksel Türk Evi'nde en önemli karakteristik olan plan şemasının oluşumunu sağlayan sofa (Eldem 1984: 16; Eldem, 1987: 60), Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde, her iki katta, yan yana dizilmiş odaların önünde uzanan bir hol şeklinde yer almaktadır. Sofalar, alt katlarda taş malzeme ile inşa edilmiş sivri kemerli veya sütunlu, üst katlarda ise ahşap direkli birer revak şeklindedir. Revaklar, evlerin avlularına açılmakta ve iç-dış mekân bütünleşmesini sağlamaktadırlar.

Kıbrıs'ın Akdeniz iklimi özellikleri ile oldukça uyumlu olan revaklı sofalar, yeterli genişlikleri ile de evin hareket merkezi niteliği yanı sıra ev halkının bulunduğu, biraraya geldiği bir ortak mekân görevini görmektedirler. Türk yaşam kültüründe aile kavramının önemi ve aile bireylerinin birlikteliği, sofalara işlev

kazandırmıştır. Ev halkının gerek günlük işlerinin gerçekleştirilmesinde, gerekse yaşamın diğer kesitleri ile özel günlerdeki paylaşımlarda sofalar, evin önemli bir yaşam mekânı niteliğine sahip olmuşlardır (Eldem 1984: 17). Sofaların dolaşım alanı dışındaki kısımlarında tasarlanan genişletmeler veya eyvan düzenlemeleri, ev halkı için birlikte oturma alanları oluşturmuştur (şekil 2 a, b).

a) Derviş Paşa Konağı sofası

b) Kadı Menteşoğlu Konağı sofası

şekil 2. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde revaklı sofalar (Z. Turkan - 2021)

Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde, genellikle ana kapıdan sofaya girer girmez, sofadan bir kemerle ayrılan ve avluya da kemerlerle açılan, sokak boyunca uzanan yarı açık meknlar bulunmaktadır. Sonradan kemerlerinin ileri cameknlarla kapatılan bu meknlar, sokağa da dikdörtgen biçimli, çift kanatlı, ahşap panjurlu pencerelerle açılmaktadırlar. Sofaların birer devamı şeklinde tasarlanan bu meknlar, evin günlük işlerinin yapıldığı işlikler olarak kullanılmışlardır (şekil 3 a, b).

a) Derviş Paşa Konağı işlik mekânı

b) Saçaklı Ev işlik mekânı

şekil 3. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde işlik mekânları (Z. Turkan - 2021)

Odalar: Geleneksel Türk Evi'nin plan tipinin oluşmasında sayı ve şekilleri ile etkili olan oda, Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde de geleneksel Türk yaşam kültürüne göre çok amaçlı olarak işlevlendirilmiştir (Eldem 1984: 16; Eldem 1987: 15). Yan yana sıralanmış odalar; yatma, oturma, yemek yeme, çocuk bakımı, bazı günlük işler gibi günlük gereksinimler için kullanılmış; hatta çok yakın kişiler de burada misafir edilmiştir. Türk yaşam kültüründeki aile birlikteliğinin önemi gereği büyük evlerde, anne-baba, evli olan çocuklar, nine-dede ve ailenin diğer yalnız kalmış yakınları, birer odayı çok amaçlı bireysel yaşam mekânı olarak kullanmışlardır (Balkan 1998: 85; Dağlı 1999: 61, 62).

Odaların havalandırması ve aydınlatması için tepe pencerelerinden yararlanılmış, odalardan sofaya açılan pencereler ise sık dokulu ahşap parmaklıklar, ya da ahşap kepenk/panjurlarla tamamlanmış; böylece odalarda bireysel mahremiyet sağlanmıştır (Şekil 4 a, b).

a) Derviş Paşa Konağı çok amaçlı oda b) Derviş Paşa Konağı çok amaçlı oda

Şekil 4. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde odalar (Z. Turkan - 2021)

Geleneksel Türk Evi karakteristiklerinden, Türk yaşam kültüründe misafire verilen değeri ve önemi vurgulayan *Başoda*, Lefkoşa'daki XIX. yüzyıl evlerinde de önemli bir mekân olarak yer almaktadır. Türklerin geleneksel yaşamlarında misafir, her zaman tanrının bir gönderisi olarak nitelendirilmiş ve konakladığı sürece hoş tutulmak, en iyi şekilde rahat ettirilip, ağırılanmak istenmiştir. Bunun için de evin en güzel ve görkemli odası, *Başoda* ismiyle misafir odası olarak düzenlenmiştir (Hasol, 1993:72,73; Yürekli, 2005:16). Evin en avantajlı konumunda yer alan *Başoda*, evin en büyük ve en çok gün ışığı, en çok hava alan, manzaraya hakim odasıdır.

Evin ya birden çok sokağa veya meydana cephelenen bir ke odası, ya da sokağa çıkma yapan odasında düzenlenmiştir (Turkan 2016: 345, 346)

Kapısından itibaren, tasarımı, malzeme ve süslemeleriyle farklılık gösteren *Başoda*'nın, döşeme kaplaması, tepe pencereleri, lambalık nişleri ve işlemeli ahşap tavanı ile vurgulanan değeri, aslında misafire gösterilen önemi yansıtmaktadır (şekil 5 a, b).

a) Derviş Paşa Konağı Başoda b) Saçaklı Ev Başoda

şekil 5. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde Başodalar

Avlular: Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde avlu, Türk yaşam kültürünün önemli bir ögesi olan toprakla ilişki sağlamak için (Bektaş 1996: 86; Eldem 1987: 292) yer almaktadır. Genellikle evlerin gerisinde yer alan avluların çevresi, taştan örülmüş yüksek duvarlarla çevrilmiş ve buradaki yaşam için mahremiyet sağlanmıştır. Konak şeklindeki büyük evlerde ise ana kapıdan ayrı olarak, sokaktan avluya açılan avlu kapısı da bulunmaktadır. Evlerin sofaları ve işlik mekânları ile iç-dış mekân bütünleşmesini sağlayan avlular, geleneksel yaşamdaki toprakla ilişkiyi de gerçekleştirmektedirler. Ev halkı, kış günlerinde güneşten yararlanmak, sıcak yaz günleri ve gecelerinde serinlemek için de açık yaşam mekânları olarak avluları kullanmışlardır.

Avlular, ev halkı için oturma, çocukların oyun oynama ve kapalı mekânlarda yapılamayacak günlük işler için açık alan işlevlerine hizmet vermiştir. Avlularda, Akdeniz iklim koşullarına uygun narenciye, nar, incir, yeni dünya gibi çeşitli meyve ağaçları, çiçekler ve evin ihtiyaına yönelik bazı sebzeler yetiştilmiştir. Ayrıca hemen hemen her evin avlusunda, İşlam dininin sembolü olmak üzere de bir hurma ağacı bulunmaktadır. Avlularda,

evin ve avludaki ağaçlar ile diğér bitkilerin su ihtiyacı için sofaya yakın bir konumda, su mimarisi öğeleri; kuyu, kesme taştan yapılmış su deposu ve çeşme yer almaktadır (Şekil 6 a, b).

a) Kadı Menteşoğlu Konağı avlusu b) Derviş Paşa Konağı avlusu

Şekil 6. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde avlular

SONUÇ

Orta Asya'daki göçebe yaşamdaki çadırla başlayıp, son şeklini XIX. yüzyılda alan Geleneksel Türk Evi'ne kadar hep Türk yaşam kültürü ile biçimlenen Türklerin yaşam mekânları, gelenek, görenek ve yaşam gereksinimlerine uygun işlevlerle donatılmışlardır.

Lefkoşa'daki Osmanlı dönemi XIX. yüzyıl evleri de Geleneksel Türk Evi karakteristiklerinde ve Türk yaşam kültürüne göre tasarlanmış: Türk aile kavramı ve sosyal yaşamdaki ilişkiler de mekânların organizasyonunda, oldukça etkili olmuştur.

Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde, aileyi biraraya toplayan ve aile fertlerinin paylaşımlarının gerçekleştiği revak şeklindeki sofa mekânları, odaların önünde hem evin hareket merkezini teşkil eden bir orta (ortak) mekân, hem de evin avluya açılan bir iç-dış mekân bağlantısı niteliğini taşımaktadırlar. Sofalar, ailenin birçok günlük işlerinin gerçekleştirildiği bir yer olması yanı sıra eyvan bölümlerinin oturma işlevi ile de aile bireylerinin gündüz yaşamında önemli bir yaşam mekânını oluşturmaktadırlar. Türk yaşam kültüründeki aile kavramının önemi, Türk evlerindeki sofa mekânlarının oluşumunda temel etken olmuş ve bu önemin sürdürülebilirliğini sağlamıştır.

Aile bireylerinin, Türk yaşam kültürüne göre gereksinimlerini karşılayan çok amaçlı odalar, Orta Asya'daki tek mekânlı çadır yaşıntısının bir yansıması olarak, evlerin en işlevsel yaşam mekânlarıdır. Birçok gündüz ve gece işlevlerinin gerçekleştirildiği odalar, kullanıcıları için adeta birer özel ikametgah görevini yerine getirmektedirler. Türk yaşam kültüründe misafire verilen önemle tasarlanmış misafir odası, evin en büyük, en ferah, en görkemli mekânı olarak *Başoda* ismi ile konuklara ayrılmış en önemli yaşam mekânıdır.

Göçebelikten itibaren Türk yaşam kültüründeki toprakla ilişki, Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinde avlularla sağlanmıştır.

Evlerin dış mekân yaşam alanlarını oluşturan avlular, ağaç, çiçek, sebze yetiştirme, bazı günlük işlerin yapılması ve ev halkının açık hava yaşamı için işlevlenmiş geleneksel yaşam alanlarını oluşturmuştur. Avlular, çevre sınırlamaları ile sağlanan mahremiyetle de kent yoğunluğundan soyutlanarak aileye özel kılınmıştır. Avlulardaki su mimarisi öğeleri de eve

ve avluya yaşam kaynağı olarak yer almışlardır. Lefkoşa XIX. yüzyıl evlerinin yaşam mekânlarının oluşumları ile ilgili gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda, evlerin tüm açık ve kapalı mekânlarının, Türklerin tarihlerindeki örf, adet ve gelenekleri ile oluşan Türk yaşam kültürünün etkileri ile biçimlendiğı ve soyut kültürel olguların evlerin mimari organizasyonlarında somut yansımalarla yaşam bulduğı ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

Aksoy, Erdem (1963). Orta Mekân. Türk Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri. *Mimarlık ve Sanat*. No: 7-8, s. 39-92.

Altan, Zekai (2006). *Gizemli Kıbrıs (2. Baskı)*, Lefkoşa: Ateş Matbaacılık Yayını.

Anonim (1982). *Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Lefkoşa: Kıbrıs Türk Federe Devleti Eğitim, Gençlik Kültür ve Spor Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü Yayını.

Bağışkan, Tuncer (2005). *Kıbrıs'ta Osmanlı - Türk Eserleri*, Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını.

Balkan, Erhan A. (1998). *Tarihsel Süreç İçerisinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Toplum ve Mimarlık*, Mağusa: D.A.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını.

Bektaş, Cengiz (1996). *Türk Evi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Uğur Ulaş (1999). *Kıbrıs Sokaklarında Mimariye Yaşama ve Çevreye Dair*, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.

Eldem, Sedat Hakkı (1984). *Türk Evi Osmanlı Dönemi I*, İstanbul: T.A.Ç. Vakfı Yayını.

Eldem, Sedat Hakkı (1987). *Türk Evi Osmanlı Dönemi III*, İstanbul: T.A.Ç. Vakfı Yayını.

Günay, Reha (1998). *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Gürkan, Haşmet Muzaffer (2006). *Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa (3. Baskı)*, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Hasol, Doğan (1993). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü (Beşinci Baskı)*, İstanbul: Yapı- Endüstri Merkezi Yayını.

Kuban, Doğan (1995). *Türk Hayat 'lı Evi*, İstanbul:T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayını.

Küçükerman, nder (1991). *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi* (4. Basım), İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.

Küçükerman, nder, Güner, Őemsi (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri*, İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını.

Turkan, Zihni (2007). "Türk Evi Dünden Bugüne", *Tasarım*, S:177 (2007/12), İstanbul: Tasarım Yayın Grubu. 72-75.

Turkan, Zihni (2008). *Lefkoşa Tarihi Kent Dokusunda Sarayönü Meydanı Oluşumu ve GeliŐimi*. Lefkoşa: IŞık Kitabevi Yayınları.

Turkan, Zihni (2010). "Kıbrıs'ta Türk Mimarisi Lefkoşa'da 19. Yüzyıl Evleri ve Tarihi Sokak Dokusu", *Türk Dünyası Mimarlık ve Őehircilik Kurultayı 2010 / Astana Bildiriler Kitabı III*, Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği Yayını. 279-286.

Turkan, Zihni (2016). "The Place Of Turkish Culture Of The Life In Housing Design: Example Of Turkish Houses In Cyprus During The Ottoman Period", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. July 2016, V:6 I:3, 343-350.

Yürekli, Hülya, Yürekli Ferhan (2005). *Türk Evi Gözlemler-Yorumlar*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayını.